

თამარ პაიჭაძე
(საქართველო)

**მოდერნისტული მეთოდოლოგიის კვალი პოსტმოდერნისტულ
მსოფლმხედველობაში**

<https://doi.org/10.62119/sjn.26.2025.9541>

მოდერნიზმის გასვლის პროცესი კულტურული ცხოვრების ასპარეზიდან გარკვეულწილად გაიწელა. მისი ზოგიერთი სხვადასხვა მიმართულება პოსტრეჟიმში წარსდგა რეციპიენტთა წინაშე. გასული საუკუნის ოციანი წლებიდან მოყოლებული სამოციანი წლების მიწურულამდე ამგვარი კულტურული ექსცესის არაერთგზისი შემთხვევა იყო სახეზე: ეს იყო პოსტ-სიმბოლიზმი (რუსეთსა და პოლონეთში), პოსტიმპრესიონიზმი (ამერიკასა და ავსტრიაში), პოსტფუტურიზმი (რუსეთსა და იაპონიაში) პოსტკუბიზმი (იტალიასა და რუსეთში) და სხვა. ამ „დაბრუნებათა“ მიზეზები არა მხოლოდ კონკრეტული კულტურის ან ქვეყნის კონკრეტული მიმდინარეობისადმი ცალსახად ჩამოყალიბებულ სპეციალიზაცია/პროფილურობაში უნდა ვეძიოთ, არამედ გარკვეულ მეთოდოლოგიურ კრიზისში, რამაც განაპირობა კიდევ ამგვარი ფორმალურ-მსოფლმხედველობრივი „მიჯაჭვულობა“.

ამ პროცესთა საბოლოო ჩანაცვლება ახალი კულტურულ-გამომსახველობითი ფორმატით მას შემდეგ დაიწყო, რაც პოსტმოდერნისტული ტენდენციები გამოჩნდა ხელოვნებაში, უპირველესად ლიტერატურაში.

ფაქტი, როგორც ასეთი ჩამოყალიბებულად დაახლოებით 1950-იანი წლებიდან იკვეთება. იმ დროიდან მოყოლებული პოსტმოდერნიზმის „მეთოდოლოგიური წაკითხვა“ და განმარტება დღევანდელ რეალობაშიც წარმოადგენს დისკუსიის საგანს და მისი განსაზღვრება არაცალსახაა.

ამის უპირველესი მიზეზი ხაზგასმული უჩარჩოობაა: მიმდინარეობა, რომელიც არ სცნობს საზღვრებს, არ სცნობს ვალდებულებებს და შესაბამისად, არც პასუხისმგებლობას ვინმეს წინაშე, ის სრულებით თავისუფალია მისსავე შექმნილ ახალ რეალობაში, სადაც ერთმანეთს გაუთანაბრდნენ ტრადიციული და თანამედროვე ღირებულებები. გაქრა ობიექტური ან „აბსოლუტური“ სტანდარტი, შესაბამისად ეთიკური ნორმები და ფასეულობები გემოვნების საგნად იქცა. პოსტმოდერნიზმში შემოსულმა რელატივიზმის ნიშნებმა ავტორს მისცა საშუალება გასულიყო თამაშიდან, შეექმნა ხელოვნების ნიმუში ისე, რომ არ ყოფილიყო წინამდერის, მასწავლებლის როლში. პოსტმოდერნიზმი არ ემორ-

ჩილება არანაირ სტანდარტს, არ ჰყოფს ნაწარმოებებს ელიტურ და მასობრივ ხელოვნების ნიმუშებად, არ განასხვავებს დაბალ და მაღალ ჟანრებს, არამედ პირიქით, ორივე ჟანრი თავისთავად ერთმანეთს ისე ერწყმის, რომ საზოგადოების ყოველი წევრისთვის ხდება მისაღები.

„პოსტმოდერნიზმი შეიძლება ჩაითვალოს მოდერნიზმის იდეებისა და ღრებულებების საწინააღმდეგო რეაქციად, ისევე როგორც იმ პერიოდის აღწერა, რომელიც მოჰყვა მოდერნიზმის დომინირებას კულტურულ თეორიასა და პრაქტიკაში მეოცე საუკუნის პირველ და შუა ათწლეულებში. ეს ტერმინი ასოცირდება უნივერსალური ჭეშმარიტებისა და ობიექტური რეალობის ცნებების სკეპტიციზმთან, ირონიასთან და ფილოსოფიურ კრიტიკასთან“ (Вельш 1995: 119).

შედეგად ჩამოყალიბდა შეხედულება, რომ სახელდების მიუხედავად, პოსტმოდერნიზმმა არცთუ ბევრი ისესხა მოდერნისტული კლასიკიდან, თუმცა თუნდაც რეტროსპექტული და გარეფორმისმიერი მემკვიდრეობა მოდერნიზმისაგან მან, უდავოდ მოიღო. სხვადასხვა გეოგრაფიულ არეალში მისი მემკვიდრეობა რთულ და წინააღმდეგობრივ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ რეალობას და, ამასთანავე, ლიტერატურულ სივრცეში მიმდინარე გამოხატვის ფორმათა ძიების პროცესებს უკავშირდება.

რაში მდგომარეობს მათი წინააღმდეგობები? რატომ უყურებდა სკეპტიკურად პოსტმოდერნიზმი მოდერნისტულ იდეალიზმსა და პრინციპებს? ან რატომ არის პოსტმოდერნიზმისთვის შეუცნობელი მოდერნისტული ჭეშმარიტებები?

ფაქტია, მოდერნისტულმა კონტექსტმა ევროპულ ლიტერატურულ ცხოვრებაში აშკარად გამოკვეთა ოპოზიცია: მაღალი ლიტერატურა/მასობრივი ლიტერატურა; ანუ მკითხველთა ფართო წრეებში წარმატების მოპოვება, პრაქტიკულად არ გულისხმობდა, ხარისხიან, მაღალმხატვრულ ტექსტს, ამგვარი პოზიცია სამყაროს მოდერნისტული მსოფლალქმის მომხრეთათვის ერთგვარი ამოსავალი იყო მოდერნიზმის მოწინააღმდეგეთა მხილებისთვისაც და ხელოვნების ისტორიაში მისი როლის ხაზგასასმელადაც. ამდენად, ერთმანეთს უპირისპირდებოდნენ ელიტარული და მასობრივი ლიტერატურები.

პოსტმოდერნიზმის პირველი ეტაპი ლიტერატურაში მაშინ დაიწყო, როცა ჯერ ისევ მუშაობდა მოდერნიზმის ტრადიციები; პოსტმოდერნისტული მეთოდოლოგიის ცნობილი ანალიტიკოსის ვოლფგანგ ველშის თანახმად, „ადრეულ პოსტმოდერნიზმს ძნელად განასხვავებ მოდერნიზმისგან... ამდენად, პოსტმოდერნი – არ არის ანტიმოდერნი, რადგანაც ის თავის თავში მოიცავს მოდერნს“ (Вельш 1995: 127)

ამავე დროს, ე.წ. მაღალი და დაბალი ლიტერატურები ყოველთვის აქტიურ ურთიერთქმედებაში, ვიტყვით ურთიერთდაპირისპირებაში იყვნენ. ამიტომაც გერმანული პოსტმოდერნიზმის მკვლევარი უვე ვიტშტოკი კრიზისიდან გამოსავალს „ლიტერატურაში გასართობი, სახალისო ელემენტების გაზრდაში“ ხედავდა, ანუ „ავტორს ორიენტირება უნდა აეღო მკითხველთა სხვადასხვა ფენაზე... ლიტერატურული საშუალებებით მკითხველში უნდა გააჩინო ინტერესი და მიანიჭო მას სიამოვნება კითხვისგან“ (Wittstock 1955: 22).

ბუნებით ანტიავტორიტარული პოსტმოდერნიზმისთვის რომელიმე სტილი ან დეფინიცია არ ყოფილა ერთგვაროვანი. „პოსტმოდერნიზმი ჩვეულებრივ ითვლება ისეთი კულტურის ქმნილებად, რომელსაც არ გააჩნია აბსოლუტი, ზუსტი განსაზღვრებები ან საფუძვლები. მას ახასიათებს შეხედულებების პლურალიზმი და განსხვავებულობა“ (ბერეკაშვილი 2010). მან წაშალა განსხვავება მაღალ კულტურასა და მასობრივ კულტურას, ხელოვნებასა და ყოველდღიურობას შორის. თუ მოდერნისტული მიმდინარეობა ორიენტირებული იყო უფრო ელიტური ხელოვნების ნიმუშებისკენ, პოსტმოდერნიზმა შეცვალა მიდგომა და ინტერესი გამოავლინა მასობრივი კულტურის ნიმუშების მიმართ.

პოსტმოდერნიზმი თავისი დემონსტრაციული ბუნებით მოდერნიზმის წინააღმდეგ რეაქციას განასახიერებდა. მოდერნიზმი ზოგადად ემყარებოდა იდეალიზმს, ადამიანის ცხოვრებისა და საზოგადოების უტოპიურ ხედვას და პროგრესის რწმენას. ის ვარაუდობდა, რომ რელიგიის ან მეცნიერების მიერ ჩამოყალიბებული უნივერსალური საბოლოო პრინციპები ან ჭეშმარიტებები შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო რეალობის გასაგებად ან ასახსნელად. მოდერნისტი მხატვრები ექსპერიმენტებს ატარებდნენ უფრო ფორმაზე, ტექნიკასა და პროცესებზე, ვიდრე სუბიექტებზე ფოკუსირებაზე, თვლიდნენ, რომ მათ შეეძლოთ ეპოვათ გზა წმინდად თანამედროვე სამყაროს ასახვისთვის.

და თუკი მოდერნიზმი ემყარებოდა იდეალიზმს და გონიერებას, პოსტმოდერნიზმი დაიბადა სკეპტიციზმისა და გონების ეჭვის შედეგად. ის ეჭვქვეშ აყენებდა მოსაზრებას, რომ არსებობს უნივერსალური დარწმუნება ან ჭეშმარიტება. პოსტმოდერნული ხელოვნება ეყრდნობოდა მეოცე საუკუნის შუა და ბოლო პერიოდის ახალ „ფილოსოფიურ ინტერპრეტაციებს“ და ამტკიცებდა, რომ ინდივიდუალური გამოცდილება და სუბიექტური გამოცდილების ინტერპრეტაცია უფრო კონკრეტული იყო, ვიდრე აბსტრაქტული პრინციპები. მაშინ როცა მოდერნისტები მხარს უჭერდნენ თავიანთი მსოფლმხედველობრივი არჩევანის სიცხადესა და კონკრეტულ, მიზანმიმართულ გამოხატვას,

პოსტმოდერნიზმმა მოიცვა მნიშვნელობათა რთული და ხშირად წინააღმდეგობრივი შრეები.

პოსტმოდერნიზმა საკუთარი გულგრილი დამოკიდებულება ფასეულობებისა და ტრადიციების მიმართ გადაიტანა ლიტერატურაშიც, სადაც მოახერხა შეემუშავებინა საკუთარი მოდელი და მხატვრული-შემოქმედებითი რეფლექსიები. დეკონსტრუქციაში გაურკვევლობა-ორაზროვნებიდან, პასუხამდე მისასვლელად მკითხველს თავად უნდა ეპოვა სწორი გზა, რის ხელისშემშლელ ფაქტორს კი ფრაგმენტულობა, დეკანონიზაცია და ზედაპირულობა წარმოადგენდა.

როგორც აღვნიშნეთ, პოსტმოდერნიზმი შემოქმედებაში სრულად შლის ყოველგვარ საზღვრებს ფასეულობებს შორის, შესაბამისად ნაწარმოების წაკითხვისას ჩნდება გაურკვევლობის განცდა საკითხების მიმართ და მკითხველს კი უწევს, თავადვე იპოვოს პასუხი ფრაგმენტულ, დეკანონიზებულ და ზედაპირულ-ქაოტურ ტექსტში. გამოდის, რომ რეცეპიენტი ავტორთან ერთად ერთვება თამაშში და მან უნდა შეძლოს წარმოუდგენელის წარმოდგენა, რაშიც თავად მწერალი ეხმარება. პოსტმოდერნისტი მწერალი ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს მკითხველზე და მას სთავაზობს დამატებით რეფლექსიებს: ირონიას, პაროდias, თამაშის პრინციპს, ფიქციას და ა.შ.

ერთი სიტყვით, პოსტმოდერნისტული ეტაპის დადგომისთანავე რეცეპიენტის თვალწინ კარნავალი თამაშდებოდა. თანამედროვე ლიტერატურაში „ავტორის სიკვდილის“ პირისპირ დარჩნენ ტექსტი და მკითხველი, რაც გულისხმობდა იმას, რომ ავტორთან ერთად, მნიშვნელოვან როლს ითამაშებდა მკითხველი ტექსტის წარმართვაში. აქიდან გამომდინარე, პოსტმოდერნიზმმა ახალი ტიპის მკითხველი მოიწვია, რომლის ინტელექტზეც იქნებოდა დამოკიდებული ტექსტის აღქმა, დამატებით გაჩნდა ორმაგი კოდირების პრინციპიც. ამდენად, წარმოდგენები იცვლებოდა იმისდა მიხედვით, თუ რა სიმბოლური დატვირთვა მიეცემოდა ამა თუ იმ მოვლენას. შესაბამისად, პოსტმოდერნიზმა ახალი მახასიათებელიც შემოიტანა – სიმულაკრა (ასლი ორიგინალის გარეშე). ახლებურად გააზრებულმა მოვლენამ პოსტმოდერნისტულ ტექსტში სხვაგვარი სახე მიიღო, ხშირ შემთხვევაში ყველასათვის კარგად ნაცნობმა ტექსტმა თუ ისტორიებმა ინტერპრეტაცია განიცადეს. პოსტმოდერნისტი ავტორს საშუალება მიეცა თავად განესაზღვრა რამდენად მისაღებია ან მომგებიანი მისი ტექსტი საზოგადოებისთვის/მასკულტურისათვის.

ზემოთჩამოთვლილი პოსტმოდერნისტული „სავიზიტო ბარათებიდან“ გამომდინარე, ცალსახად გამოიკვეთა პოსტმოდერნისტული ნარატივის მოდერნისტული მახასიათებლებისაგან რადიკალურად გამიჯვნის ტენდენციებიც და მიზანმიმართული მცდელობაც.

იმთავითვე გამოკვეთილ აღნიშნულ თვისებებისა და ხაზგასმული ოპოზიციურობის მიუხედავად, პოსტმოდერნისტულმა მოდელმა დიდხანს ვერ დაძლია მოდერნიზმის ტრადიციები და ვერც მწერლისაგან მკითხველისათვის გაცხადებული ამოცანა გადაჭრა – მკითხველისთვის სასიამოვნო გაეხადა ნაწარმოებთან ურთიერთობა; რადგან იმ დროის თანამედროვე მკითხველთათვის არცთუ ბუნებრივი აღნოჩნდა ასეთი თვითმემოქმედებითი და ხისტი გამოწვევები თანავეტორის, თანაპერსონაჟის როლის მოსარგებად ფრიად წინააღმდეგობრივ პოსტმოდერნისტულ გარემოში.

პოსტმოდერნიზმის ანალიტიკოსები (ველში, ლიოტარი, ვიტტოკი) თვლიან, რომ ამის მიზეზები სხვადასხვა ქვეყნების ლიტერატურების განვითარების თავისებურებებში უნდა ვეძიოთ. მეორე მსოფლიო ომმა გარკვეულწილად დაავიანა ახალი ტენდენციების განფენა და გაცნობიერება კულტურულ ცხოვრებაში და ომისშემდგომი პერიოდის მენტალურმა, მსოფლმხედველობრივმა და მორალურმა კრიზისმა სამყაროს აღქმის მოდერნისტული იდეის გახსენება და მისკენ კვლავ შეტრიალება განაპირობა.

მწერლობას კვლავ მოეთხოვებოდა სერიოზულობა, მორალიზმი, აზრისა და ღირსების გამყარება და არა გართობითი ხასიათი. ამდენად მოდერნიზმის შეწყვეტილი ქრონოლოგია თუ ტრადიცია კვლავ აღდგა, სახეზე იყო მოდერნიზმის პოსტ-ფაქტები, სხვადასხვა მიმართულებით, სხვადასხვა გეოგრაფიულ გარემოში.

მოდერნისტული თვალთახედვის ერთი პოზიცია ამგვარიც იყო: მწერალს აღიქვამენ როგორც წინასწარმეტყველს, რომელმაც მეტი იცის, მეტის ნახვის უნარით არის დაჯილდოვებული. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მწერალი საშუალო დონის მოქალაქეზე მორალურად და სულიერად მაღლა უნდა მდგარიყო: „მწერალი კი არ უნდა დაეშვას მკითხველამდე, არამედ მკითხველი უნდა გაიზარდოს/ამაღლდეს ავტორამდე“ (ჯიო 2012)

შესაბამისად, გენიოსის კულტი, რომელიც მოდერნიზმის ნამსხვრევების ქვეშ დაიმარხა სახელოვნებო სივრცის ქვეცნობიერში ჯერ კიდევ ცოცხლობდა, ბოლომდე არ აღმოფხვრილიყო.

სალიტერატურო კრიტიკაში მოდერნისტული პერიოდის დასასრულისა და პოსტმოდერნისტული მოდელის დამკვიდრების ეტაპის იმ რამდენიმე მახასიათებელს გამოყოფენ, რომელიც ერთი მიმდინარეობიდან მეორეში გადავიდა და ორივე მიმდინარეობისათვის ფორმალურ ნიშნებად ჩამოყალიბდა:

- უნდა გაგრძელებულიყო საკუთარი იდენტობის ძიება – ახალი სუბიექტურობის იდეა, შესაბამისად კვლავ აქტუალური დარჩა ისეთი ფუნდამენტური კითხვები, როგორიცაა: ვინ ვარ მე, რას ვაკეთებ და საიდან მოვდივარ;

ამ პროცესს უკავშირდება ისტორიული წარსულის ხელახლა გადაფასება და დისკუსიაში მამათა თაობის გამოწვევა.

- ირონია და სიამოვნება – რადგან პოსტმოდერნისტული ნაწარმოების ძირითადი და გამოკვეთილი მისია მკითხველის გართობა იყო, ამდენად, ავტორები ხშირად მიმართავენ მოდერნისტული ტექსტისათვის ნაცნობ ირონიული და იუმორისტული ნარატივის ფორმებს; ამ მეთოდს - ახალ ტენდენციას მკითხველიც სიამოვნებით მიესალმა.

- ინტერტექსტუალობა – ლიტერატურაში მკვიდრდება პოსტმოდერნისტული თამაში ტრადიციული /კლასიკური ნიმუშებით, მითებითა და მოტივებით. პოსტმოდერნისტული ტექსტები გაჯერებულია ალუზიებით, რემინისცენციებით, რომლებიც ტრადიციული თხრობის სტილს, ცნობილ მოტივებსა თუ კულტურულ-ისტორიულ ცოდნას ალტერნატიული მხატვრული ფორმით წარმოაჩენს.

- ორმაგი კოდირება – პოსტმოდერნისტული ტექსტი, გამიზნული მკითხველის ფანტაზიისთვის, ინტერპეტაციისათვის და ინტერესისთვის, რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ პოსტმოდერნისტული გამომსახველობის ერთგვარ სავიზიტო ბარათად იქცა, ავანგარდისტული „დავიწყებული ძველის გახსენებასაც“ წარმოადგენდა.

პოსტმოდერნიზმის მოდერნიზმისგან მომდინარეობის თეორიებზე დროდადრო და არაერთგზის და უთითებდა სალიტერატურო კრიტიკა. ლ. ანდრეევს შენიშვნით, „პოსტმოდერნიზმი მოდერნიზმის შემდეგ არსებული მოვლენა“ იყო (Андреев 2000: 254); ვოლფგანგ ველშის აზრით, „პოსტმოდერნი – არ არის ანტიმოდერნი, რადგანაც ის თავის თავში მოიცავდა მოდერნს, თუმცა სხვა პარადიგმებთან ერთად, რომლებიდანაც არც ერთი არ არის პრივილეგირებული და თითოეული მათგანი განუწყვეტელ კონკურენციაშია ერთმანეთთან, სწორედ მსგავს პლურალიზმში მდგომარეობს პოსტმოდერნიზმის თვისება“ (Вельш 1995: 127); იურგენ ხაბერმასის აზრით: „პოსტმოდერნიზმი მოდერნიზმის დაუსრულებელი პროექტია და ამასთანავე, სახეზეა ამ დროისათვის მოდერნიზმის „ღრმა კრიზისი“ (Хабермас 1992: 40); ჟან ლიოტარის მტკიცებით, კი „მოდერნის“ დასასრული წარმოადგენს თავის თავში ტრასცენდენტურ ილუზიას, რომელსაც გააჩნია ნოსტალგია ერთიანი, მთლიანისადმი“ (Лиотар 1994: 7).

„ყველა მკითხველისა და მწერლისთვის არის ცნობილი ის ფაქტი, რომ ჩვენ ლიტერატურული მოდერნიზმის სასიკვდილო ბრძოლისა და პოსტმოდერნიზმის სამშობიარო ტკივილების მომსწრენი ვართ. სპეციალური ლიტერატურა, რომელსაც პრეტენზია აქვს ატაროს „მოდერნიზმის“ სახელი და რომლის წარმატებული მსვლელობა პირველ მსოფლიო ომამდე ცოტა ხნით ადრე

დაიწყო და მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ცოტა ხანში დასრულდა, დღეს უკვე მკვდარია. ეს კი ნიშნავს, რომ ის მიეკუთვნება ისტორიას და არა სინამდვილეს. რომანის ჟანრისთვის ეს ნიშნავს, რომ პროუსტის, ჯოისისა და მანის ეპოქამ ჩაიარა; ასეთივე მდგომარეობაში არიან ლირიკის ჟანრში თ. ს. ელიოტი და პოლ ვალერი“. – ასე ახასიათებდა ამ ზღვარს ამერიკული ლიტერატურის კრიტიკოსი ლესლი ფიდლერი (Fiedler 1994: 14).

გასათვალისწინებელია ასევე იმდროინდელი ლიტერატურული ცხოვრების მსოფლმხედველობრივი სპექტრიც, რომლის მიხედვითაც მწერალთა ოთხი ჯგუფი გამოიყოფა:

- არამოდერნისტი ავტორები;
- გვიანი მოდერნიზმის ავტორები;
- ადრეული პოსტმოდერნიზმის ავტორები;
- უმაღლესი პოსტმოდერნიზმის ავტორები.

ამგვარ გადანაწილებას მხარს უჭერდა პოსტმოდერნისტული თეორიების გერმანელი მკვლევარი ვ. ბარნერი, რომელიც განასხვავებს ერთმანეთისგან როგორც გვიან მოდერნიზმსა და პოსტმოდერნიზმს, ასევე ადრეულ და უმაღლეს პოსტმოდერნიზმს (Barner 1994: 840).

ამ განწყობას ევროპელი კრიტიკოსებიც იზიარებდნენ (რ. ბაუმგარტი, რ. ჰერბერტი, ჟ. დერიდა, ვ. ველში) საერთო დამოკიდებულება ამგვარი იყო: ზოგადად, საბრძოლო ტონი ტიპურია – პოსტმოდერნიზმი თავის ადრეულ ფაზაში მოდერნიზმის მსგავსად, ტრადიციების წინააღმდეგ იყო მიმართული, ამავედროულად უპირისპირდებოდა ტრადიციულ, კლასიკურ მოდერნიზმს. აქ ერთგვარი წინააღმდეგობრივი პოზიციებიც ცნობიერდება: პოსტმოდერნიზმის თეორიული ბაზის მკვლევრები აკრიტიკებდნენ მათ, ვინც თანამედროვე ლიტერატურას მოდერნიზმის ლიტერატურული კრიტერიუმებით აფასებდა. „მათ, ვისაც პოსტმოდერნული ლიტერატურა ესმოდა, როგორც გამოტოვებული სივრცის ამოვსება (Close the gap), რომელიც მაღალ/ელიტარულ და ტრივიალურ კულტურებს შორის არსებობდა. რისი შედეგიც აუცილებლად იქნებოდა ე.წ. ღია სალიტერატურო სივრცე და გადაიკვეთებოდა სხვადასხვა ჟანრების საზღვრები (Cross the border), მათ შორის, მოდერნიზმის მიერ გარკვეულწილად არადიარებულები (მაგ: ვესტერნი, პორნო, მითოსი, კომიზმი და სხვ.)“ (ნადარეიშვილი 2017: 34)

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ამერიკული პოსტმოდერნიზმის მიერ მოდერნიზმის გარდაცვლილად გამოცხადება ევროპულ ანალიტიკურ დიკურსებში არაცალსახად იქნა აღქმული, რადგან ევროპაში როგორც აღინიშნა მოდერნისტული მოდელი პოსტფორმატით არარერთ ქვეყანაში და სხვადასხვა ფორმით დაბრუნდა, ამდენად ამ ეტაპზე ის „ხელშეუხებელი“

დარჩა. მოდერნიზმის ჩარჩოებში რჩებოდნენ ცნობილი ევროპელი ავტორები – ჰაინრიხ ბიოლი, გიუნტერ გრასი, მაქს ფრიში...

ამ შემთხვევათა შორის უნდა დავასახელოთ პოსტსიმბოლისტური ტენდენციები ფრანგულ და რუსულ ლიტერატურაში (ანტონენ არტო, ალფრედ ჟარი, ვლადიმერ ნაბოკოვი, მიხეილ ბულგაკოვი, ოსიპ მანდელშტამი, საველი სენდეროვიჩი), გვიანი იმპრესიონიზმის გამოვლინებანი ასევე ფრანგულ და რუსულ ხელოვნებაში (გიორგი ადამოვიჩი, კაზიმირ მალევიჩი, ინოკენტი ანენსკი, პაბლო პიკასო...), პოსტექსპრესიონიზმი გერმანულ თუ ფრანგულ სახვით ხელოვნებაში (მარკ შაგალი, ჯორჯ გრიე, რენე მარგიტი, ფრანც კაფკა, ანდრეი მაიერნიკი...), ნეოფუტურიზმი იტალიურ, რუსულ და ფრანგულ შემოქმედებით სივრცეებში (ვივიან სობჩაკი, ფრანკო ბარადი, რენცო პიანო, ანდრეი საპოგოვი, ანდრეი ვოზნესენსკი, სიმონ გორდეევი, რობერტ როჟდესტვენსკი, სტეფანე კადაშნიკოვი).

ლიტერატურის ისტორიაში ეს მემკვიდრეობანი განსხვავებული ფორმებით გამოვლინდა, პროცესი მეოცე საუკუნის ოციანი წლებიდანვეა საცნაური და საუკუნის ბოლო ათწლეულებშიც გრძელდება. – მაშინ არავის მოსვლია აზრად მათი პოსტმოდერნისტებად გამოცხადება, მათ შემოქმედებას ერთმნიშვნელოვნად მოიაზრებდნენ გვიანი მოდერნიზმის გამოვლინებად.

ეს რეალობა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ქართულ მწერლობაშიც საცნაურია, მეოცე საუკუნის მიმწუხრზე, „მოდერნიზმისაგან გამოთავისუფლებულ“ ქართულ მწერლობაში კვლავ გამოჩნდა ახალი ევროპული მეთოდოლოგიური მიმართულების, სამყაროს პოსტმოდერნისტული მსოფლადქმის ანარეკლი, რომელსაც სულ რამდენიმე წელიწადში „მეცა ფორმა“ და ახალ მხატვრულ დისკურსად იქცა. საქართველოს უახლეს ისტორიაში დამდგარმა „სხვა დრომ“ ფასეულობათა გადაფასებისა ლიტერატურულ პროცესშიც იჩინა თავი და შეხედულებათა და დამოკიდებულებათა ალტერნატივათა სპექტრიც გაფართოვდა და მოდერნისტული მემკვიდრეობის კულტურულ-ეთიკური კატეგორიების მოზაიკური და დინამიკური გააზრებაც განხორციელდა.

ჰენკ ჰარბერსის თანახმად, „ექსპერიმენტალური“ ლიტერატურის სივრცეში არსებულ ცალკეულ პოსტმოდერნისტულ ცდებს გამოკვეთილი სიახლოვე ჰქონდათ ავანგარდის ტრადიციასთან და ნაწილობრივ – ადრეული [ამერიკული] პოსტმოდერნიზმის გავლენის ქვეშაც იმყოფებოდნენ. ამასთან, ლიტერატურაში ეს საზღვრები „პოსტმოდერნისტულად“ სახელდებულ და „ექსპერიმენტალურად“ სახელდებულ ლიტერატურებს შორის თანაბარია“ (Harbers 1997: 53).

ეს საზღვრები ააშკარავებს, თუ რამდენად არის დავალებული პოსტმოდერნისტული ლიტერატურა მოდერნისტული ლიტერატურისგან. პოსტმო-

დერნისტული შემოქმედებითი დისკურსი მოდერნიზმის წამყვან აზრებს ისე „ებმება“, როგორც ინოვაციასა და ექსპერიმენტს. ამავდროულად მიმართულია მოდერნიზმის უკვე ტრადიციად ქცეული ნორმების წინააღმდეგ.

მოდერნიზმმა თავისი ისტორიის წიგნი მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში საბოლოოდ დახურა, მაგრამ დატოვა კვალი, რომელიც კიდევ კარგა ხანს გაჰყვება მსოფლიო კულტურას, ხელოვნების სხვადასხვა დარგებს, მათ შორის, ლიტერატურას. სახეზეა არაერთი პრეცედენტი მოდერნისტული ფორმებისა და მიმდინარეობების პოსტგანახლებული ათვისებისა

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, პოსტმოდერნისტული ლიტერატურის ადრეული ფაზა, ერთსა და იმავე დროს, მოდერნისტულიცაა და ანტიმოდერნისტულიც. ის მოდერნისტულია, რადგან მოდერნიზმის განსაზღვრულ პრინციპებს მისდევს და ანტიმოდერნისტულია, რადგან ხაზგასმულად ცდილობს გასული შემოქმედებითი ეპოქის დაძლევისა და მიზანმიმართულად უპირისპირდება კლასიკური მოდერნიზმის მხატვრულ-შემოქმედებით პრინციპებს.

დამოწმებანი:

- Andreev, Leonid. "Ot "zakata Evropy" k "kontsu istoriy" na granitsakh , zarubezhnaya literatura ot sredhivekov'ya do sovremennosti". M.: Nauka press. 2000. (Андреев, Леонид. "От «заката Европы» к «концу истории», – На границах. Зарубежная литература от средневековья до современности.. М.: Изд. «Наука», 2000)
- Barner, W. "Eschichte der deutschen Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart. Herausgegeben": München, 1994.
- Berek'ashvili, Tamar. "P'ost'modernizmi da masobrivi k'ult'ura": "Semiot'ik'a", 8. 2010 (ბერეკაშვილი თამარ. „პოსტმოდერნიზმი და მასობრივი კულტურა“; „სემიოტიკა“, 8, 2010) <https://semioticsjournal.wordpress.com/2010/>
- Eko, Umberto. "Rol' chitatelya. Issledovaniya po semiotike teksta". Corpus (ACT). (Эко, Умберто. Роль читателя. Исследования по семиотике текста. Corpus (ACT). <https://www.litres.ru/umberto-eko/rol-chitatelya-issledovaniya-po-semiotiketeksta/chitatonlayn/page-7/>
- Fiedler L. A. "Überhaupt die Grenze, schliesst den Graben (1968), – Roman oder Leben? Post moderne in der deutsche Literatur": Hg. v. Uwe Wittstock. Leipzig. 1994
- Habermas, J. "Modern – nezavershennyi proekt": – " Voprosy filosofii" №4. 1992, pp. 40-52 (Хабермас. Ю. 1992. „Модерн – незавершенный проект“. Вопросы философии. №4. 1992, ст. 40-52.)
- Harbers, "H Gibt es eine „postmoderne“ deutsche Literatur? Überlegungen zur Nützlichkeit eines Begriffs, – Literatur für Leser.": Hg. v. Keith Bullivant, Bernhard Spies. Nr. 1, Frankfurt/M., 1997,
- Liotard J.F. "Otvet na vopros – chto takoe Postmodern? – na pytyakh postmodernizma" (Лиотар Ж.-Ф.. Ответ на вопрос: что такое постмодерн? – На путях постмодернизма) <https://aperlov.narod.ru/texts05/lyotard.pdf> Ad Marginem'93. M., 307-323. 1994.

- Nadareishvili, Lana. "Ist'oriis mkhat'vruli k'ontseptsia p'ost'modernist'ul romanshi", PhD. Diss. SSU, 2017. (ნადარეიშვილი, ლანა. „ისტორიის მხატვრული კონცეფცია პოსტ-მოდერნისტულ რომანში“, ფილოლოგიის დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია. სსუ, 2017)
- Wel'sch, W. "Postmodernism v isskustve i filosofii i ego otnoshenie k tekhnologicheskoy epokche – na putyakh postmodernizma" M "RAO" press. (Вельш В. 1995; "Постмодернизм в искусстве и философии и его отношение к технологической эпохе, – На путях постмодернизма. М, Изд. «РАО» 1995).
- Wittstock U. "Leselust. Wie unterhaltsam ist die neue deutsche Literatur?" München, Luchterhand 1995.

Tamar Paichadze
(Georgia)

The Traces of Modernist Methodology in the Postmodernist Worldview

Summary

Key words: modernism, postmodernism, methodology, literature.

The process of leaving modernism from the arena of cultural life continued. Some of its directions appeared in the post-regime. From the twenties of the last century until the end of the sixties, this kind of cultural excess was seen many times. The reason for these "returns" was not the only uniquely established specialization/profile one specific culture or country to a specific current but also a certain methodological crisis, which led to such a formal-worldview attitude.

The final replacement of these processes with a new couture - expressive format began after postmodernist trends appeared in art, primarily in literature. Since then, the "methodological reading" and definition of postmodernism in today's reality is a subject of discussion, and its definition is not unambiguous.

It is a fact, that the modernist context in European literary life clearly outlined the opposition: high literature/mass literature; In other words, gaining success in the broad circles of readers practically did not mean high-quality, highly artistic text, such a position was a kind of starting point for the proponents of the modernist worldview and for exposing the opponents of modernism and for em-

phasizing its role in the history of art. Thus, elite and mass literatures faced each other.

Highlighted from the beginning despite the features and emphasized oppositionality, the postmodernist model could not overcome the traditions of modernism for a long time and could not solve the task announced by the writer to the reader - made it enjoyable for the reader relationship with the work of art; Because for modern readers of that time It was not natural such self-creative and rigid challenges, To adapt the role of co-author, co-character in a highly contradictory post-modernist environment.

As a result, the view was formed that, despite the names, modernist classics did not have a special influence on postmodernism, although it undoubtedly took from modernism at least a retrospective and external formal heritage. In different geographical areas, this heritage is connected with the complex and contradictory political and social reality, as well as with the processes of searching for forms of expression in the literary space.

And if modernism was based on idealism and reason, postmodernism was born as a result of skepticism and doubt of reason. It questioned the idea that there is a universal certainty or truth. Postmodern art relied on the new "philosophical interpretations" of the middle and late twentieth century and argued that individual experience and the interpretation of subjective experience were more concrete than abstract principles. Whereas when modernists advocated clarity and a concrete, purposeful expression of their worldview choices, postmodernism embraced complex and often contradictory layers of meaning.

Postmodernism transferred its indifferent attitude towards values and traditions to literature, where it managed to develop its own model and artistic-creative reflections. In deconstruction, in order to get from uncertainty-ambiguity to the answer, the reader had to find the right path himself, and the factors that hindered this were fragmentation, decanonization and superficiality.

Despite the aforementioned features and emphasized oppositionality, the postmodernist model could not overcome the traditions of modernism for a long time and could not solve the task set by the writer for the reader – to make the reader's relationship with the work pleasant for the reader; because for modern readers of that time, it was not natural to recognize such self-creative and rigid challenges to adapt to the role of co-author, co-character in a rather contradictory post-modernist environment.

Analysts of postmodernism (Wittstock, Welsch, Lyotard) believe that the reasons for this should be sought in the peculiarities of the development of the

literatures of different countries. World War II somewhat delayed the emergence and understanding of new trends in cultural life, and the mental, worldview and moral crisis of the post-war period led to a recall of the modernist idea of perception of the world and a return to it.

The literary process was still required to be moralistic, to reinforce thought and dignity, and not just to be entertaining. Thus, the interrupted chronology of modernism, if the tradition was revived, the post-facts of modernism appeared, in different directions, in different geographical environments.

These limits reveal how much commissioned Postmodernist literature from modernist literature. Postmodernist creative discourse is so tied to the leading ideas of modernism

as innovation and experimentation. At the same time, it is directed against the norms of modernism, which have already become a tradition.

In view of the above, the early phase of postmodernist literature is, at the same time, both modernist and anti-modernist. It is modernist because it follows the specific principles of modernism, and it is anti-modernist because it emphatically tries to overcome the past creative era and deliberately opposes the artistic-creative principles of classical modernism.